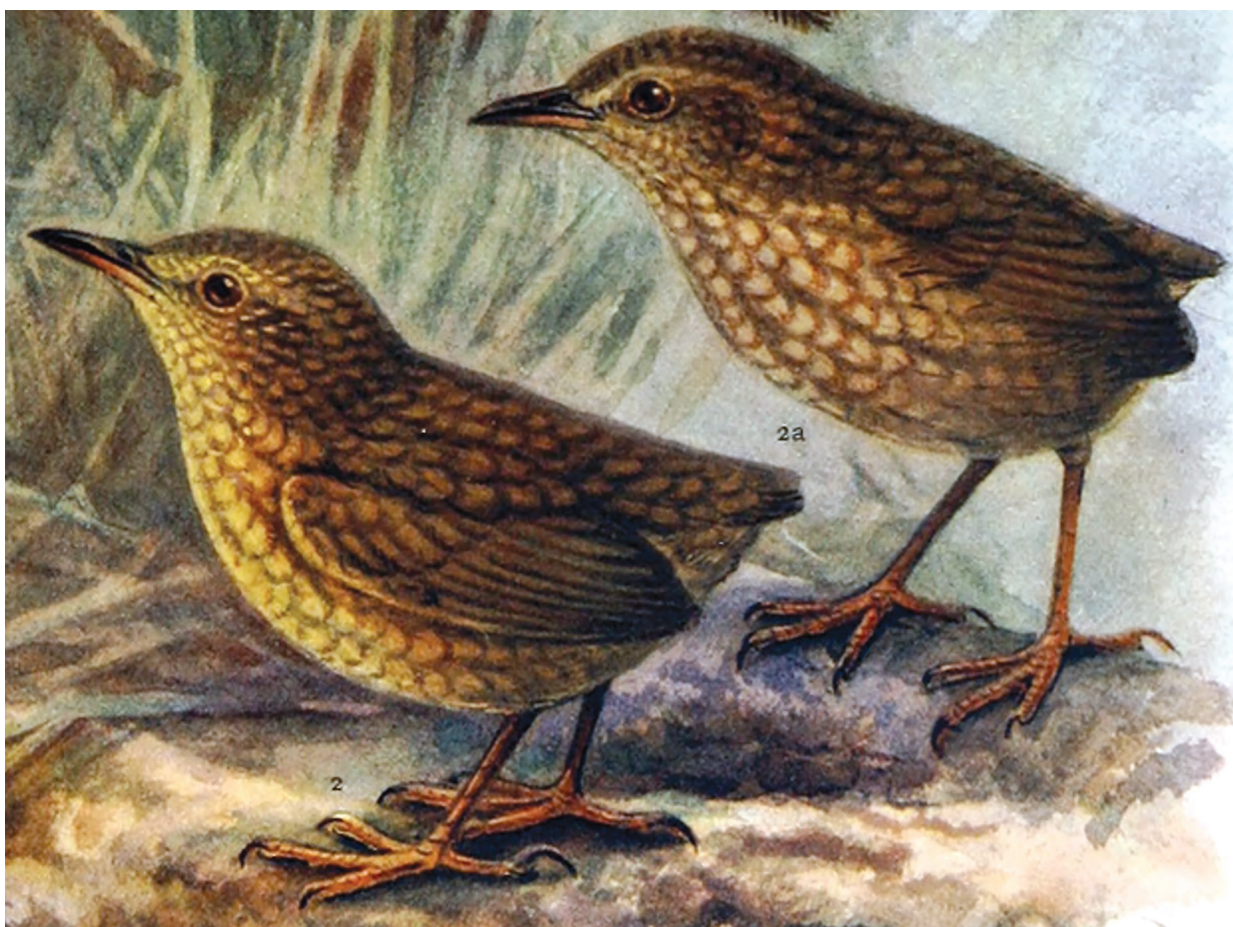

Εικονογράφηση
του Ξενικού του Στίβεν
(*Traversia lyalli*)
σε έκδοση του 1907

Φωτ.: Wikimedia

10

Αυτοί που έφυγαν...

Ο Ξενικός της Νήσου Στίβεν (*Traversia lyalli*)

Εκτός από τα μόα και τα κίβι, αρκετά ακόμη πουλιά στη Νέα Ζηλανδία είχαν χάσει την ικανότητα να πετούν. Ανάμεσά τους και τέσσερα είδη παράξενων μικρών στρουθιόμορφων, οι Ξενικοί. Όλοι τους χάθηκαν ως αποτέλεσμα της επέκτασης των Αρουραίων του Ειρηνικού, οι οποίοι αφίχθηκαν (παρέα με τους πολυνήσιους) τον 13^ο αιώνα. Απέμεινε μόνο ένας μικρός πληθυσμός σε ένα νησάκι χωρίς αρουραίους. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, όμως, έφτασαν εκεί φαροφύλακες και γάτες και ο Ξενικός του Στίβεν εξαφανίστηκε οριστικά μέσα σε ένα έτος.

Κώστας
Παπακωνσταντίνου

Πολλές μικρές νησίδες που βρίσκονται κοντά στις ηπειρωτικές ακτές ήταν ενωμένες με την απέναντι στεριά μέχρι την τελευταία εποχή των παγετώνων, όταν η στάθμη της θάλασσας ήταν σχεδόν 120 μέτρα χαμηλότερα από σήμερα. Μερικές χωρίστηκαν πριν μόλις επτά με οκτώ χιλιάδες χρόνια. Άρα, υπήρξαν μέχρι πρόσφατα προσβάσιμες σε στεριανά ζώα κι έτσι βρέθηκαν σε αυτές πλάσματα που δεν μπορούν να διασχίσουν τη θάλασσα (θηλαστικά, ερπετά, αλλά και πουλιά που δεν πετούν). Ταυτόχρονα, επειδή οι νησίδες αυτές ήταν συνήθως αδιάφορες για τον άνθρωπο –ακόμη και ως προσωρινός σταθμός για ναυτικούς, αφού ακριβώς δίπλα υπήρχε πιο φιλόξενος τόπος– συχνά παρέμειναν απαλλαγμένες από αρουραίους και άλλους εισβολείς που καταστρέφουν την αυτόχθονη πανίδα. Αυτό συνέβη και στη Νέα Ζηλανδία, όπου πολλά είδη στεριανών ζώων βρέθηκαν σε μικρές ακατοί-

κητες νησίδες γύρω από τις ακτές και τελικά επιβίωσαν μόνο σε αυτές αφού εντωμεταξύ χάθηκαν από τα δύο μεγάλα νησιά. Σε αυτά περιλαμβάνονται είδη ερπετών (όπως το κυριολεκτικά μοναδικό Τουατάρα *Sphenodon punctatus*), εντόμων και πουλιών, όπως ένα μικρό πουλάκι πάνω στη νησίδα Στίβεν (Stephen) στη βόρεια άκρη του Νότιου Νησιού.

Τα επτά είδη Ξενικών (οικογένεια *Acanthisittidae*) ήταν μικρά στρουθιόμορφα με πολύ ισχυρά πόδια, σχεδόν χωρίς ουρά, με πολύ μικρές φτερούγες και όρθια στάση. Ήταν ξεκάθαρα προσαρμοσμένα στη ζωή στο έδαφος και, χωρίς την ανάγκη να προστατευτούν από θηλαστικά, πετούσαν ελάχιστα. Τέσσερα από αυτά έχασαν εντελώς την ικανότητα πτήσης –μοναδικές περιπτώσεις για στρουθιόμορφα– και περιφέρονταν ταχύτατα στο έδαφος σαν ποντίκια.

Όλα πήγαινα καλά, μέχρι που, στα τέλη του 13^{ου} αιώνα, έφτασαν στη Νέα Ζηλανδία οι Πολυνησίοι. Μαζί τους ήρθε και ο Αρουραίος του Ειρηνικού (*Rattus exulans*, Κιόρε για τους Πολυνησίους), όχι μόνο ως λαθρεπιβάτης (όπως οι ευρωπαίοι αρουραίοι) αλλά και ως εκλεκτό συμπλήρωμα διατροφής. Αν και μικρότερος από τους ευρωπαίους συγγενείς του, ο Κιόρε διατηρούσε την προσαρμοστικότητα και τις αδηφάγες συνήθειες της οικογένειας. Ακολούθησε τον άνθρωπο σε όλο τον Ειρηνικό προκαλώντας τον όλεθρο σε ντόπια πουλιά, ερπετά, έντομα και φυτά. Έτσι και στη Νέα Ζηλανδία, την ώρα που οι Μάορι (οι Πολυνησίοι της Νέας Ζηλανδίας) καταδίωκαν τα γιγάντια μόα, ο Κιόρε ξεπάστρευε τα τέσσερα είδη των Ξενικών που δεν πετούσαν. Μόνο το μικρότερο είδος διατήρησε έναν πληθυσμό στην ασφαλή νησίδα Στίβεν (έκτασης 1,5 τ.χμ.). Εκεί παίχτηκε η τελευταία πράξη του δράματος...

Τον Φεβρουάριο του 1894 άρχισε να λειτουργεί ο φάρος και οι υποδομές για τους φαροφύλακες και τις οικογένειές τους. Ένας από αυτούς, ο David Lyall ήταν και μεθοδικός ερασιτέχνης φυσιοδίφης. Μαζί του έφερε τη γάτα του την Τίμπλς (Tibbles), η οποία σχεδόν αμέσως άρχισε να του φέρνει ζωάκια που έπιανε στο νησί. Ανάμεσά τους, και τα παράξενα μικρά πουλάκια των 10 εκατοστών. Ο Lyall κατάλαβε ότι επρόκειτο για κάτι νέο για την επιστήμη και έστειλε το πρώτο δείγμα σε ζωολόγους. Αμέσως γεννήθηκε μεγάλο ενδιαφέρον και ακολούθησαν μήνες εντατικής αναζήτησης δειγμάτων. Καίριο ρόλο σε αυτή τη φάση έπαιξε ο Henry Travers, μια αμφιλεγόμενη προσωπικότητα (φυσιοδίφης, έμπορος συλλεκτικών ειδών και πολιτικός) που αγόραζε δείγματα από τον Lyall και αναζητούσε αγοραστές σε τιμές που σήμερα θα αντιστοιχούσαν σε λίγες χιλιάδες ευρώ. Δύο από εκείνους που προμηθεύτηκαν δείγματα, ο Νεοζηλανδός Walter Buller και ο Βρετανός συλλέκτης/ζωολόγος Walter Rothschild δημοσίευσαν ανεξάρτητα και σχεδόν ταυτόχρονα την περιγραφή του νέου (καταδικασμένου) είδους. Η επιστημονική ονομασία του πουλιού αφιερώθηκε στους δύο κύριους διώκτες του: *Traversia lyalli*, Τραβέρσια του Λυάλλ... (Όσο για την κοινή ονομασία, αυτή βασίζεται στο *Xenicus*, που δόθηκε στα περισσότερα είδη της οικογένειας λόγω της αλλόκοτης εμφάνισής τους).

Εικόνα από το βιβλίο «Εξαφανισμένα πουλιά» των Rothschild, Lionel Walter Rothschild και Baron (έτος 1907), όπου απεικονίζεται ο Ξενικός του Στίβεν (*Traversia lyalli*).

Φωτ.: Wikimedia

Για να μην πολυλογούμε, μέσα σε έναν χρόνο, γάτες και συλλέκτες εξαφάνισαν όλους τους Ξενικούς στο νησί. Ο τελευταίος αναφέρθηκε στις αρχές του 1895, ένα χρόνο και κάτι από τότε που πρωτοβρέθηκε.

Έχει συχνά γραφτεί πως ο Ξενικός του Στίβεν εξαφανίστηκε από μία γάτα. Στην πραγματικότητα, το νησί είχε ταχύτατα καταλειφθεί από πολλές γάτες. Η Τίμπλς, απλά έφερε δείγματα στο αφεντικό της. Το 1925 οι γάτες τελικά εξοντώθηκαν από το νησί αλλά ήταν πλέον αργά.

Μετά την εξαφάνιση του Ξενικού του Στίβεν, ο τίτλος του μικρότερου πουλιού που δεν πετά ανήκει στη Μαύρη Πουλάδα της Απρόσιτης Νήσου στον Νότιο Ατλαντικό *Laterallus rogersi*, με μήκος μόλις 13 εκατοστά. Εννοείται ότι πρώτο και βασικό μέλημα για την προστασία της είναι να μην φτάσουν ποτέ στο νησί της αρουραίοι και γάτες.

Μέσα σε έναν χρόνο, οι γάτες (μαζί με τους συλλέκτες) εξαφάνισαν όλους τους Ξενικούς στο νησί.

Φωτ.: Shutterstock

Δείγμα Ξενικού του Στίβεν (*Traversia lyalli*) σε Μουσείο του Λίβερπουλ.

Φωτ.: Wikimedia

Η νησίδα Στίβεν (Stephen) στη βόρεια άκρη του νότιου νησιού της Νέας Ζηλανδίας

Φωτ.: Lawrie M. / Wikimedia